

נספח 2: התכתבויות חובבי ציון - בנוגע לשמירת השמיטה, בפרט בעבר הירדן - טבת תרנ"ה

א. מכתב מיהושע אייזנשטט-ברזילי לאדם רוזנברג - י"ד בטבת תרנ"ה¹

יום ה' י"ד טבת ה'תרנה יפו

אל כבוד האדון הנעלה והנכבד החכם מר אדם ראזענבערג ולכל חברי "שבי ציון" שלום וברכה.

אחרי שחקרנו ודרשנו היטב אדות כל הנוגע לשאלותיו במכתבו מן ו' כסלו הנני להשיבו על הסדר:

[...] פועלים יהודים וכן משגיחים ומפקחים תשיגו כמה שתמצאו, בפרט עתה שהעבודה נתמעטה ועלינו להעירכם כי עליכם לתת היתרון לעבר הירדן לא רק מפני שבזה אתם מסייעים להושיב ארץ נשמה לגמרי כי אם גם מפני שאסור העבודה בשמיטה יותר קל בה ואפשר לקוות כי יתירו לעבוד <---> שאי אפשר ביהודה ובגליל [ל], כי כל היתרי הרבנים הגאונים יהיו אך מהנוגע לקיומא אילנא, אב[ל] בשום אופן לא יתירו לנטוע נטיעות חדשות ואפילו אילני סרק, וגם לזרוע ע"י יהודים.

ב. מכתב ממשה ליב לילינבלום, סופר הוועד האודסאי, לחברי הוועד הפועל ביפו, נתן קייזרמן ויהושע אייזנשטט-ברזילי - כ"ז בטבת תרנ"ה²

אדעססע

כ"ז טבת תרנ"ה

אדונים נכבדים ונעלים ה"ה נ. קייזערמאנן וי. אייזענשטאדט נ"י!

השמועה שהבאתם במכתבכם מיום י"ד טבת ע"ד [על דבר] בטול אסור הכניסה וקניית קרקעות בלי ספק אחת היא עם מה שהודיעונו מפאריז בשם ה' שייד, כי הותר לפקיד הנדיב להביא עד מאתים משפחות ולהושיבן על אחוזות הנדיב. אם כן אין כאן שום בטול עקרי, אלא הצלה פורתא [...]

אם בגולן אין שמיטה נוהגת אין הדבר פשוט בעיני כי בדברי הרמב"ם בפ"ד מה' שמיטה ויובל הלכה כ"ח נאמר בפירוש כי בעבר הירדן למטה נוהגת שמיטה מדבריהם, ורק ספיחים מותרים. וגולן בבשן מנחלת חצי שבט המנשי הוא עבר הירדן גמור. בכלל

1. אצ"מ A25\20, עמ' 345.

2. אצ"מ A25\81-67-68. על המכתב נרשם: "R [= הגיע] - יב שבט תרנ"ה".

לא טוב הדבר שאנו יושבים בחבוק ידיים בדבר השמטה. ראוי היה להשתדל אצל חכמי הספרדים להתיר עבודת השדה בשמטה, כפי שהתירו בשנת תרמ"ט. ומתוך שאין איסור השמטה כאיסור נשיאת שתי נשים שנאמר מתחלה אך לאשכנזים, כי השמטה נאסרה לספרדים ואשכנזים יחד, יוכלו האשכנזים לסמוך על הוראת הספרדים. עתה כאשר החל "הצבי" לצאת לאור יקל הדבר הזה, כי גם בשמטת תרמ"ט נכנס "הצבי" בעובי הקורה והשתדל הרבה בזה, רק לא טוב עשו אז אלה שפנו בזה לשרי הממשלה לדרוש מהם להתערב בדבר. היתר השמיטה נחוץ מאוד, כי מלבד שהרבה קולוניות לא יוכלו לזרוע, ומלבד שאי אפשר יהיה להועד לכוונן קולוניא להפועלים עד שנת תרנ"ז - שיהיה בזה נזק גדול גם להפועלים גם להענין בכלל, הנה תגרום השביתה בשנה אחת בכיה לדורות, כי אם ינהיגו בכל הקולוניות לשבות אפילו פעם אחת, אז לא יוכלו עוד הרבנים להתיר העבודה בשמטות הבאות, כי בעלי הדין יבואו בטענה שאין עליה תשובה, שכבר נהגו לשבות ומנהג ישאל תורה אפילו אין בהדבר עצמו איסור, ואחרים יאמרו: דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אין להתירם (אפילו לבניהם, משום אל תבוז וגו') על כן ראוי ונחוץ מאד שלא לתת ידיים כלל להאיסור ולמנוע פתחון פה לעתיד.

בהגות כבוד ויקר - משה ליב ליליענבלום